

Commissiesamenvatting deelrapport 'Brieven van slachtoffers'

Er is informatie gebruikt uit brieven die door slachtoffers geschreven zijn. Deze brieven zijn verkregen via Stichting Caleidoscoop die op 4 september 2020 een oproep heeft gedaan aan slachtoffers om ervaringen met (ritueel) misbruik, aangifte doen en ervaringen met de LEBZ te delen. Deze oproep resulteerde in 24 brieven, variërend in lengte van één tot veertien pagina's. Van deze brieven heeft de Commissie een analyse gemaakt waarbij gekeken is naar kenmerken van de slachtoffers en het ervaren misbruik, en wat zij schrijven over de daders. Een tweede analyse is gedaan op de geschreven tekst naar patronen in taal.

De ervaringen van slachtoffers beschreven in de brieven gaan óók over seksueel misbruik dat niet van rituele aard is. Dertien slachtoffers rapporteren in de brieven expliciet over rituele en/of satanische aspecten bij het omschrijven van het misbruik dat zij hebben ervaren. De aard van het rituele misbruik en de gevolgen ervan komen grotendeels overeen met wat slachtoffers in de persoonlijke interviews met Commissie beschrijven (zie deelrapport Slachtoffers aan het woord). Er is mogelijk een overlap in slachtoffers uit beide bronnen.

Beïnvloeding door de daders

Behalve dat slachtoffers aangeven wat voor misbruik zij hebben meegemaakt, beschrijven ze ook op welke manier de daders in het netwerk hen beïnvloeden. Een kwart van de slachtoffers schrijft in de brieven over 'programmering' of 'beïnvloeding', waaronder de 'DIS-methode om kinderen te kunnen trainen', 'het herhalen van teksten en woorden zoals duivel' en 'schokken ontvangen als ze iets verkeerd doen'. Ook zijn ze beïnvloed door rollenspellen met als politie verklede personen. Enkel benoemen dat ze gedrogeerd waren tijdens het misbruik. Het merendeel van de slachtoffers geeft een vorm van bedreiging aan door daders, wanneer er door hen met anderen over het misbruik gesproken zou worden. Voorbeelden daarvan zijn meer mishandeling, het dreigen met het doden van hun familie of met het tonen van beeldmateriaal waaruit blijkt dat zij (mede)dader zijn geweest. Slachtoffer geven aan dat er beeldmateriaal gemaakt zou zijn, ook van het misbruik. Ze weten niet waar dat materiaal is gebleven.

Daders in het netwerk

De slachtoffers geven in de brieven enig zicht op wie de daders zijn en wat hun mogelijke motieven zijn. In bijna twee derde van de brieven is gerapporteerd over meerdere daders. Meestal zijn het een of meerdere familieleden (vader, moeder, broer, oom) die hen misbruikten en/of hen geïntroduceerd hebben in het netwerk. In de brieven die informatie geven over daders is geschreven over zowel bestaande criminele netwerken als over een groep van daders samen op een seksfeest of (offer)bijeenkomst. In een kwart van de brieven is gesproken over autoriteitsfiguren (geen namen zijn genoemd) die aanwezig zouden zijn of erbij betrokken. Het is niet duidelijk of slachtoffers zelf deze autoriteitsfiguren zagen. Onderscheid is te maken tussen autoriteitsfiguren op landelijk niveau (bijvoorbeeld in politiek, rechtspraak, geheime dienst) enerzijds en autoriteitsfiguren op een meer lokaal niveau (zoals advocaat/jurist, (huis)arts, politieagent) die regionaal bekend anderzijds. In een derde van de brieven is, tot slot, iets gezegd over de mogelijke motieven van de daders. Genoemd worden 'het controleren en toe-eigenen van slachtoffers', voor 'seksuele

behoeftebevrediging', of dat het doden en seksueel misbruik als (chantage)middel gebruikt wordt om 'mensen op sleutelposities' te krijgen'. Ook uitruil en financieel gewin door het prostitueren van kinderen zijn genoemd als mogelijke motieven.

Taalanalyse op inhoud van de brieven

In een taalanalyse is nagegaan wat de woordkeuzes en taalgebruik laten zien over de ervaringen van briefschrijvers met ritueel misbruik, aangifte doen en de LEBZ. Door Van der Houwen en Smeekes (2022) is een oriënterende taalanalyse verricht op de brieven om licht te werpen op patronen. Daarbij wordt niet alleen naar taalgebruik gekeken (de keuze van woorden en zinsconstructies), maar ook naar hoe de schrijvers hun zelf- en wereldbeeld creëren en daarop reflecteren. Alle schriftelijke documentatie is meegenomen in de analyse: de uitnodiging van Caleidoscoop met de oproep, de bijgevoegde leidraad voor het schrijven van de brieven, en de brieven zelf. Elk van deze documenten heeft invloed op hoe de briefschrijvers hun ervaringen van misbruik in woorden beschrijven (in taalkundige termen: *construeren*) en hoe zij zichzelf presenteren.

Positionering van zichzelf en de ander

Uit het taalgebruik van de briefschrijvers blijkt dat zij zichzelf beschouwen als 'slachtoffers', 'naasten van slachtoffers', of 'therapeuten van slachtoffers'. In slachtofferverhalen kan een persoon zichzelf op verschillende manieren positioneren: als een overlevende, slachtoffer of ervaringsdeskundige. Enkele briefschrijvers schrijven zich als dader behandeld te voelen door de politie die hen naar eigen zeggen zonder respect bejegende. Verder is in de brieven te lezen hoe de schrijvers middels taal zichzelf positioneren ten opzichte van anderen en daarbij een 'wij' versus 'zij'-discours construeren. Vooral therapeuten en hulpverleners worden door de briefschrijvers als medestanders van slachtoffers gepositioneerd ('wij'), terwijl de politie, het OM en de LEBZ als niet-medestanders worden gepositioneerd ('zij').

Bewust van discourses rondom ritueel misbruik

Door de gekozen zelf- en ander-positionering in hun taalgebruik verhouden de briefschrijvers zich dan ook tot verschillende discourses, waarvan er twee zijn uitgelicht, te weten het bestaan van ritueel misbruik en hervonden herinneringen, die ook onderwerp zijn van wetenschappelijke discussie. Formuleringen van zinnen in sommige brieven zijn te beschouwen als het bij voorbaat verdedigen tegen een kritische noot die verwacht wordt over deze twee onderwerpen. Ook lijken de slachtoffers zich bewust van wat er gezegd wordt in media en door andere slachtoffers over de rol van de LEBZ in het aangifteproces. Uit het woordgebruik blijkt dat ze veelal negatief staan tegenover de LEBZ. Een eerdere algemene analyse van de brieven (zie hierboven) laat zien dat er echter weinig slachtoffers zijn van wie een aangifte door de LEBZ is beoordeeld.

De resultaten van deze taalanalyse kunnen volgens de Commissie aanknopingspunten bieden voor het verbeteren van de communicatie tussen slachtoffers, politie en justitie. Eventuele spraakverwarringen en onbegrip onderling kunnen deels weggenomen worden door kennis te hebben van de invloed van taalkundige obstakels.